

Etela Farkašová: Kniha na opakované čítanie

Fucimanová, Milena. 2014. *Nárazový tón zvonu AI*. Třebíč : Sursum.

Milena Fucimanová, pražská rodáčka žijúca v Brne, je viacdomou autorkou, píše poéziu (zo staršej tvorby uvediem zbierku *Abelovy deti* z roku 1989, z novšej dvojjazyčnú česko-slovenskú zbierku *Houslistka*, 2012), prózu (napríklad *Akord dim*, 1998; *Obraziště*, 2000, z novšej tvorby *Hrnčířovy ženy*, 2011 a *Klenba chleba*, 2013), je aj autorkou odbornej literatúry – učebníc češtiny, prekladá z nemčiny a poľštiny. Okrem toho pôsobí ako dramaturgička a scenáristka Divadla hudby a poézie Agadir, jej básnické zbierky a jednotlivé básne vyšli v Nemecku.

Knižka *Nárazový tón zvonu AI* je zaujímavá koncipovaná, a ako to naznačuje už titul a podtitul knihy (román v siedmich príbehoch), sľubuje čitateľsky nemenej zaujímavé stretnutie; hneď dodám, vychádzajúc z vlastného zážitku, že tento príslub sa vrchovate naplnil. Sedem častí románu možno vnímať aj ako sedem relatívne samostatných poviedok, ktoré sú vnútorne prepojené nielen líniami vyvíjajúcich sa vzťahov medzi protagonistami a protagonistkami vystupujúcimi v jednotlivých častiach románu, ale do istej miery aj príbuznými témami, problémami, a nemenej aj typickou fucimanovskou lyrickou, jemne melancholickou atmosférou sprevádzajúcou – hoci inak a v inej intenzite – každý text.

S autorkou knihy vstupujeme do viacerých ľudských príbehov, predovšetkým sú to príbehy priateľiek, ktoré spolu vyrastajú, dospievajú, a po dlhších či kratších časových intervaloch sa opäť príležitostne stretávajú, a pri týchto stretnutiach prichádza ku konfrontáciám názorov, k overovaniu stálosti alebo premenlivosti vzájomných vzťahov. V rôzne sa kľukatiacich príbehoch vystupujú do popredia témy, ktoré sú pre autorku príznačné, či už je to téma osamelosti, ktorá sa chce naplniť vo vzťahoch, téma existenciálnej úzkosti, obáv z individuálneho zlyhania a narušenia vnútornej integrity a identity, alebo je to téma priateľskej a v širšom zmysle medziľudskej solidarity, ochoty a pripravenosti pomôcť druhému človeku, ak sa ocitne v núdzi; ale aj téma solidarity s prírodným prostredím (Fucimanová sa angažuje v ekologických projektoch), láska k svetu živých bytostí (vrátane rastlinného sveta), a dokonca aj k neživým predmetom, ak sa stanú súčasťou ľudského príbehu, zohrávajú v ňom viac či menej dôležitú rolu, no predovšetkým, ak nejakým spôsobom človeka citovo zasiahnu.

Priestorové zjednotenie väčšiny príbehov súvisí s ich situovanosťou do mestečka, ktoré možno podľa jednotlivých názvov a reálií (Fortna, Kaštýl, Hodňov...) identifikovať ako Brumov na moravsko-slovenskom pomedzí a ktoré je späté s autorkiným životom, prinajmenšom s jeho raným obdobím. Nielen pre situovanosť deja, ale aj pre niekoľko základných modelových situácií, zážitkov a vzťahov by sme mohli v súvislosti s knižkou hovoriť o sčasti autobiografickej próze, čo možno vycítiť z dojmu silnej autentickosti zaznamenaných obrazov. Nie to je však podstatné pri recepcii, za oveľa podstatnejšie ako mieru autobiografickosti pokladám živosť a sugestívnosť postáv, predovšetkým presvedčivú diferencovanosť ich vnútorných svetov, do ktorých autorka nahliada s veľkou empatiou. Jej opisy nie sú výsledkom nezúčastneného pohľadu odnikadiaľ, ale oka, ktoré spoluprežíva a spolucíti, tak je to v prípade inteligentnej cigánky Zuzany z úvodnej poviedky *Vúlajt*, manželskej dvojice Františky C. a Josefa zo Živaníc z vynikajúcej poviedky *Eustach*,

ako aj v prípade muzikálne talentovaného Tonka, introvertnej Elišky, jej priateľky Boženy, poníženého a po pomste túžiaceho Eda, ako aj jeho životom sklamanej, z bezradnosti krutej matky – z ďalších poviedok knižky.

Každá z autorkiných postáv je svojrázna, nesie v sebe svoj nezameniteľný svet, ktorý je formovaný životnými skúsenosťami, zápasmi, prehrami, ale aj túžbou po láske a pochopení, po transcendovaní toho, čo je dané a čo, ako mnohé postavy snívajú, by bolo možné naprávať, zlepšovať. Svoj snový svet má zručná a vynachádzavá cigánska krajčírka Zuzana, ktorú okolie na jednej strane pre jej krajčírke majstrovstvo uznáva, no na druhej strane ju neprijíma pre pôvod ako seberovnú. Svoj svet má aj Josef zo Živaníc, jedna z najpozoruhodnejších postáv v knižke, jednoduchý dedinský človek, ktorému sa vďaka širokej, otvorenej duši podarilo nielen odhaliť veľké pravdy života, ale aj v súlade s nimi žiť, a ktorého kocúr Eustach s dojemnou priateľskou vernosťou odprevádza na jeho poslednej ceste. Hoci len tušíme piliere sveta, ktorý v sebe nosí mlkva, jurodivá Mařena, emocionálne, azda aj inštinktívne silne spätá so starým, mohutným stromom-orechom, vďaka autorke sme ho schopní precítiť, a vďaka precíteniu pochopiť náznak posolstva, že každý život, nech sa povrchnému pohľadu zdá akokoľvek prázdny, zbytočný, má svoju hodnotu, už napríklad len tým, že vstupuje do iných životov, stáva sa súčasťou medziludských väzieb. A ak som sa už zmienila o strome-orechu, dodám, že je to práve takýto strom, ktorý sa stáva jedným z protagonistov v záverečnej časti románu príznačne nazvanej *Juglans regia*, je to strom, ktorý má svoju kroniku, ktorý sa vie tešiť, ale aj stonať, má liečivé schopnosti, jednoducho, ktorý je živý a podieľa sa na iných životoch.

Kompozíciu knižky ozvlášťuje najmä poviedka *Vtom byla Maria vyruřena ze řtení*, ktorá vybočuje z ostatných príbehov tematickým i časovo-priestorovým rámcem a ktorej napísanie prenechala autorka jednej z postáv – senzitívnej, do seba uzavretej Eliške (tušíme v nej, možno správne, aspoň čiastočné autorkino alter ego). Fucimanová poviedku časovo situovala do dávnych biblických časov, bližší dátum nepoznáme, vieme len, že dej sa odohráva v mesiaci nisan (mesiac v židovskom náboženskom kalendári). Autorka v nej rozohráva tému biblického Zvestovania, robí to však z iného pohľadu, ako je ten zaužívaný (naznačuje jeho problematickosť a v náznakoch načrtáva alternatívy). Práve tento text našiel svoje hudobno-dramatické spodobenie na priloženom CD, čo dotvára a prehľbuje prvotný čitateľský zážitok z prózy (ide o nahrávku Divadla hudby a poézie Agadir, autorkou textov a dramaturgičkou je Milena Fucimanová, autorom hudby jej syn Ondřej Fuciman).

Hoci by bolo možné analyzovať aj viaceré postavy z knižky, zmienim sa už len o jazyku Fucimanovej prózy, ktorý stojí za zvláštnu pozornosť: je to jazyk výsostne dialogický, pričom týmto označením nemyslím len na to, že časť deja sa odohráva vo vnútri dialógov, respektíve že v niektorých prípadoch vstupuje do deja autorská rozprávačka a v dialógu s tou-ktorou postavou komentuje aktuálne udalosti, prípadne adresuje postave určitú výzvu, prosbu alebo jednoducho posúva dej ďalej. (Jednu z postáv – Elišku – necháva autorka vysloviť vetu, ktorú by sme azda mohli vnímať ako jej krédo: „*Monológ neexistuje, vždy sa s niekým rozprávame*“.) Ak spomínam dialogickosť, mám na mysli najmä otvorenosť jazyka, s ktorým Fucimanová pracuje, otvorenosť v zmysle prizývania čitateľského subjektu do procesu interpretácie textu miestami pretkaného náznakmi, symbolickými odkazmi. Autorka má totiž sklony k minimalizmu, slovami neplytvá, radšej vypovie menej ako priveľa, čo prispieva k hutnosti textu a čo nad ním neraz vytvára jemný opar tajomna. No jazyk próz charakterizuje aj výrazná diferencovanosť vo vyjadrovaní postáv, Fucimanová strieda lyrický, k meditatívnosti inklinujúci jazyk s jazykom hovorovým a neváha, ak treba, siahnúť aj po

tvrdšom, hrubšom slove, aby verbálnymi prostriedkami čo najvýstižnejšie uchopila povahu danej postavy.

Knižku som si prečítala niekoľko ráz a zakaždým som v nej objavila nové motívy a nové tóny (hudobnosť prózy spočíva v dômyselnej rytmickosti textu, v jeho celkovej kompozícii a melodickosti, neraz započujeme v textoch aj onen „nárazový tón zvonu“ sprevádzajúci strety snov a túžob postáv s realitou), predpokladám, že to nebude len moja čitateľská skúsenosť.

Pôvodne vyšlo v *Literárnom týždenníku*, č. 9 – 10/2015.

Viac tu: <https://www.glosolalia.sk/news/etela-farkasova-kniha-na-opakovane-citanie/>